

גמ' חולין (ד) - מצה שמורה

רב דניאל שטיין

א. גמ' פסחים (מ.) - אמר רבא מצוה ללתות, שנאמר ושמרתם את המצות אי לא דבעי לתייה וכו' דאמר רב הונא בצקות של נכרים אדם ממלא כריסו מהן, ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה, באחרונה אין, בראשונה לא, מאי טעמא משום דלא עבד בהו שימור. ולעביד ליה שימור מאפיה ואילך, אלא לאו שמע מינה שימור מעיקרא בעינן, וממאי דילמא שאני התם, דבעידנא דנחית לשימור לא עבד לה שימור, אבל היכא דבעידנא דנחית לשימור עביד לה שימור הכי נמי דשימור דלישה הוי שימור. ואפילו הכי לא הדר ביה רבא, דאמר להו להנהו דמהפכי כיפי כי מהפכיתו הפיכו לשום מצוה [י"ג מצה]. אלמא קסבר שימור מעיקרא מתחלתו ועד סופו בעינן.

ב. רא"ש פסחים (פ"ב סי' כ"ו) - כלומר אפילו שנדחו דברי רבא דהוה בעי למימר דשימור דלישה לאו שימור הוא אפילו הכי לא הדר ביה ומחמיר על עצמו היה לשימור מצה של מצוה משעת קצירה. וכן משמע דחומרא בעלמא הוא וכו' ונהגו באשכנז וצרפת לשימור משעת טחינה לפי שאז מקריבין אותן אל המים שטוחנן ברחים של מים. רב אלפס כתב ומיבעי ליה לנטורי קמחא דפסחא משעת קצירה דכתיב ושמרתם את המצות.

ג. רמב"ם (פ"ה חו"מ ה"ה-ט') - שנאמר ושמרתם את המצות כלומר הזהרו במצה ושמרו אותה מכל צד חמוץ. לפיכך אמרו חכמים צריך אדם ליזהר בדגן שאוכל ממנו בפסח שלא יבוא עליו מים אחר שנקצר עד שלא יהיה בו שום חמוץ. [מגיד משנה (שם) - ולא נזכר בהלכות ולא בדברי רבינו שום חלוק בין המצה של לילה הראשון למצה שאדם אוכל בשאר ימי הפסח אלא שבסוף ערבי פסחים כתב הרב אלפסי ז"ל היכא דלית ליה כולה סעודתא ממצה דמינטרא אלא כזית בלחוד דמנטר הוא דאית ליה אכיל ברישא. וכן כתב רבינו ספ"ה מי שאין לו מצה משומרת אלא כזית כו'. הורו ז"ל שהשמור אינו מעכב ולכתחלה ראוי לעשותו בכל הדגן אלא שאינו מעכב אלא בלילה הראשון שהוא חובה לאכול מצה המשומרת וזה הכרח לפרש בדבריהם].

ד. שו"ע (סי' תנ"ג סע' ד') - החטים שעושים בהם מצת מצוה טוב לשמרן שלא יפלו עליהם מים משעת קצירה, ולפחות משעת טחינה. ובשעת הדחק מותר ליקח קמח מן השוק.

ה. גמ' פסחים (לה.-לח:) - חלת תודה ורקיקי נזיר וכו'. מנא הני מילי, אמר רבה דאמר קרא ושמרתם את המצות מצה המשתמרת לשם מצה, יצתה זו שאין משתמרת לשם מצה אלא לשום זבח, רב יוסף אמר אמר קרא שבעת ימים מצות תאכלו מצה הנאכלת לשבעת ימים, יצתה זו שאינה נאכלת לשבעת ימים אלא ליום ולילה. [פרש"י (שם) - ושמרתם את המצות עביד לה שמירה לשם מצה - כל שימור שאתה משמרה שלא תחמיץ התכוון לשם מצה של מצוה. יצאת כו' - דלאו לשם מצה של מצות פסח עביד לה, אלא לשם מצה של זבח].

ו. רא"ש פסחים (שם) - ובשאלות [פ' צו סי' ע"ה] כתב לא נפק אינש ידי חובתו אלא במצה דמינטר ליה מחימוץ מן דנפלה מיא עילויה והיכא דאמטינהו לחיטין נכרי חרש שוטה וקטן לא נפיק ידי חובתו. אי נמי לשה לעיסה נכרי חרש שוטה וקטן דלאו בני שימור אינון ואף על פי דאפיייה ישראל בר דיעה ועביד בהו שימור בשעת אפיייה לא נפיק ידי חובתיה וכו' ורב האי גאון ז"ל כתב מצה שאפאה נכרי לפני ישראל על ידי שימור כתקונה מותרת לישראל לאוכלה. ובעלי מעשה וחסידים והתמימים מחמירין על עצמן כגאונים המחמירין ולשין ואופין בעצמן כההיא דאמרינן מה דרכו של עני הוא מסיק ואשתו אופה.

ז. שו"ע (סי' ת"ס סע' א'-ב') - אין לשין מצת מצוה ולא אופין אותה על ידי א"י, ולא על ידי חרש שוטה וקטן. הרא"ש היה משתדל במצת מצוה ועומד על עשייתה ומזרז העוסקים בהם ומסייע בעריכתן, וכן ראוי לכל אדם לעשות להטפל הוא בעצמו במצוה. [כה"ל (שם) - עיין בט"ז דדעתו דדוקא לישא ואפיה לא מהני עומד ע"ג אבל בטחינה לכו"ע מהני בישראל שעומד ורואה שלא נעשה בזה שום חשש חימוץ אבל דעת הא"ר וכו' ומה דנקט המחבר לישא ואפיה מלתא דפסיקא נקט דזה אסור לכו"ע דאפילו מאן דמתיר ליקח קמח מן השוק בשעת הדחק מודה ג"כ דמשעת לישא ואילך בעינן שימור לשמה דוקא ואסור ע"י עכו"ם וחש"ו וכן משמע בבאיור הגר"א דהמחבר נקט פה דבר דלכו"ע אסור].

ח. גמ' גיטין (כג.) - הכל כשרין לכתוב את הגט, אפי' חרש, שוטה וקטן וכו'. והא לאו בני דיעה נינהו, אמר רב הונא והוא שהיה גדול עומד על גביו, א"ל רב נחמן אלא מעתה, עובד כוכבים וישראל עומד על גביו הכי נמי דכשר, וכי תימא ה"נ, והתניא עובד כוכבים פסול, עובד כוכבים לדעתיה דנפשיה עבד.

ט. בית יוסף (סי' ת"ס) - ובתשובות הרשב"א (ח"א סי' כו, תקצג) מצאתי שנשאל על מצה שלשה חרש שוטה וקטן ונכרי והשיב דכיון דבמצה בעינן שימור אין אדם יוצא במצה שלשה נכרי אפילו בישראל עומד על גביו ומזהירו שיכוין לשם מצה לפי שאין הגוי עושה אלא לדעת עצמו ולא על דעתם אבל בחרש שוטה וקטן יש לדון דבפרק ב' דגיטין (כב:) תנן דחרש שוטה וקטן כשרים לכתוב גט ואוקימנא (כג.) בגדול עומד על גביהם.